

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

281- 95/16
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 46136 датум: 25. 11. 2016.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА

Извештај о посети Окружног затвора у Врању

Београд, новембар 2016. године

1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица „Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре“, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен је 29. јануара 2016. године у „Службеном гласнику Републике Србије“.

2. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Врању
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	08. новембар 2016. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета - поступање према мигрантима
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
ЧЛАНОВИ ТИМА	<p>Јелена Јелић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Маја Златковић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i> Милан Марковић, <i>Представник канцеларије Високог комесара за људска права УН</i> Марко Гагић, <i>преводица</i> Момир Турудић, <i>преводица</i></p>

ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА МИГРАНТИМА

Током уводног разговора, управник је истакао да око годину и по дана у Заводу нису боравили мигранти којима је у прекршајном поступку изречена казна затвора или је новчана казна замењена казном затвора. Међутим, у тренутку посете у притворској јединици налазила су се 4 лица из Пакистана, за које се сумња да су извршила кривично дело кријумчарења људи, као и једно лице из Авганистана због сумње да је починио кривично дело насиља у породици. НПМ тим је обавио разговор са ових 5 лица.

Према речима управника, комуникација са мигрантима и даље се одвија на енглеском језику⁴, а сви запослени су прошли курс за тај језик. Међутим, током разговора тима НПМ са затеченим мигрантима, утврђено је да лица слабо разумеју и говоре енглески језик и да је комуникација са тим лицима отежана. Приликом посете Заводу 2014. године установљено је да је Завод, уз подршку *UNHCR*, превео Правилник о кућном реду на арапски и фарси језик. Упркос томе, 4 лица из Пакистана која су задржана у Заводу у тренутку посете нису познавала ни један од наведених језика, односно говорили су само урду.

1.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У ОЗ Врање странцима се не саопштавају права и обавезе и правила кућног реда на језику који разумеју.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>На пријему и током притвора, странит затвореници треба обезбедити информације, на језику који они разумеју, о:</i></p> <p><i>а. њиховит правита и обавезата, укључујући и контакте са својим конзуларним представништвом;</i></p> <p><i>б. главним карактеристикама затворског режима и интерним прописима;</i></p> <p><i>ц. правилима и процедурама за израду молби и жалби;</i></p> <p><i>д. њиховим правима на правну помоћ.⁵</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>ОЗ Врање ће учинити страним држављанима доступним информације које се тичу остваривања њихових права унутар Завода на језику који разумеју, тако што ће по потреби ангажовати преводиоце.</p>

Према наводима управника, исхрана је усклађена са верским уверењима, што су лица и потврдила приликом разговора са тимом НПМ.

Приликом посете 2014. године утврђено је да Завод не омогућава странцима по пријему да обавесте породицу или друга блиска лица о томе где се налазе. Такво поступање је унапређено, односно Завод, по пријему страних лица, омогућавања телефонски позив

⁴Што је утврђено и током посете НПМ 2014. године, Извештај о посети бр. 71-48/14.

⁵Препоруке Комитета министара државама чланицама Савета Европе о поступању према страним затвореницима CM/REC (2012)12, тач.15.1.

породици или лицима који они одреде. Према речима управника и увидом у предмете страних лица, установљено је да Завод увек доставља Министарству спољних послова допис којим их обавештавају о лишењу слободе страних држављана, али уз напомену о томе да ли лице жели контакт са својом амбасадом.

СМЕШТАЈНИ УСЛОВИ

Током обиласка притворске јединице и разговора са странцима, тим НПМ је установио да су просторије - спаваонице пренасељене, односно да не обезбеђују законом предвиђених најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора за свако лице. Пренасељеност је посебно изражена у спаваоници у којој се налази 14 лежаја и исто толико притвореника. Иако у тренутку посете ни једно лице није спавало на душеку на поду, у готово свакој спаваоници, коју је тим НПМ обишао, налазио се душек испод доњег лежаја. Према наводима управника и притвореника, није редак случај коришћења поменутих душека за лица у притворској јединици.

2.

УТВРЂЕНО

Услед недостатка простора у ОЗ Врање, притвореницима није обезбеђен законом предвиђених најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора, као и засебан лежај за свако лице.

РАЗЛОЗИ

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремнини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.⁶

Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:

- $6m^2$ за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор
- $4m^2$ за просторију где се смешта више лица, не рачунајући санитарни чвор
- најмање 2 m ширине, од зида до зида
- најмање 2,5 m висине, од пода до плафона.⁷

У заједничким спаваоницама, треба поштовати минималне величине: $10m^2$ за два затвореника (не рачунајући санитарни чвор), $14m^2$ за три затвореника (не рачунајући санитарни чвор), $18m^2$ за четири затвореника (не рачунајући санитарни чвор).⁸

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.⁹

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора. Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену. Сваки осуђени има право на засебан лежај.¹⁰

⁶ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима бр. Рес (2006) 2, чл. 18.1.

⁷ Стандарди СРТ о животном простору по затворенику у затворским установама СРТ/Inf (2015) 44.

⁸ Стандарди Европског комитета о животном простору по затворенику у затворским установама, чл. 16.

⁹ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 239.

¹⁰ЗИКС ("Службени гласник РС", бр. 55/14), чл. 79.

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе. ¹¹

У Заводима ће се свим лицима лишеним слободе омогућити засебан лежај. ¹²

ПРЕПОРУКА

ОЗ Врање ће предузети мере и активности како би се омогућило да на свако лице лишено слободе дође законом предвиђених најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора, не рачунајући квадратуру санитарног чвора који се налази у свакој просторији – спаваоници, као и засебан лежај за свако лице.

Управа за извршење кривичних санкција предузеће одговарајуће мере из своје надлежности како би ОЗ Врање у што краћем року спровео упућену препоруку.

Просторије које је тим НПМ обишао су у добром стању и хигијена је задовољавајућа. Скоро сви лежајеви су нови и адекватно опремљени, подови прекривени плочицама, а на зиду није уочена влага. Свака спаваоница има прозоре који се отварају, кабловску телевизију, санитарни чвор који је зидом и вратима одвојен од остатка просторије, који су поред основних санитарнија опремљени и тушевима (са топлом водом).

Зграда Завода састоји се од три нивоа – сутерен, приземље и спрат. Зграда није архитектонски приступачна, односно нема рампе ни спољашње, ни унутрашње (за одлазак на спрат) и нема лифт. Лица са инвалидитетом која користе колица за кретање, смештају се у тзв. болесничку собу, која се налази на спрату Завода. Поменута просторија се састоји се од два болничка кревета, а врата просторије су прилагођена тако да колица могу да прођу кроз иста. Завод располаже са пар болничких колица и штака. Међутим, ова просторија нема мокри чвор, тако да лица која у њој бораве, морају да користе заједничко купатило. У тренутку посете, у просторији се налазило једно прекршајно кажњено лице, у четрдесетим годинама, слабовид и са озбиљним оштећењем слуха – користи слушни апарат. Лице није имало примедбе на третман и здравствену заштиту у Заводу. У тренутку посете тима НПМ у Заводу није било лица лишених слободе којима је за кретање потребно неко помагало.

Управник је навео да је Управа за извршење кривичних санкција обавестила Завод да осуђена лица, којима су за кретање неопходна колица, могу да буду упућена у Казнено-поправни завод у Нишу, с обзиром да тамо постоје услови за смештај особа са инвалидитетом.

3.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Врање просторија предвиђена за смештај особа са инвалидитетом налази се на првом спрату Завода и услед непостојања лифта, неприступачна је за особе које имају потешкоће у кретању, односно којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала.

¹¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 18. став 1. и 2.

¹² Препорука Заштитника грађана, 12 - 2611 / 10

РАЗЛОЗИ

Осуђени са инвалидитетом има право на смештај примерен врсти и степену његових потреба.¹³

Осуђени са посебним потребама, у складу са Законом, има право на смештај примерен врсти и степену његових посебних потреба.¹⁴

Органи јавне власти дужни су да особама са инвалидитетом обезбеде уживање права и слобода без дискриминације.¹⁵ Непосредна дискриминација постоји ако се лица у истој или сличној ситуацији, било којим актом или радњом стављају, или су стављени у неповољнији положај због његове или њихове инвалидности.¹⁶

Завод за извршење кривичних санкција ће осуђеном коме је за кретање неопходна употреба инвалидских колица, омогућити смештајне и друге животне услове примерене врсти и степену његових посебних потреба. Осуђени ће бити смештен у посебној спаваоници у приземљу објекта, у којој постоји мокри чвор са санитарним уређајима прилагођеним његовим потребама, са вратима одговарајуће ширине и прилазном рампом за његово несметано кретање колицима у објекту и излазак ван затворених просторија.¹⁷

ОЗ Врање ће оформити просторију - спаваоницу у приземљу Завода која ће бити прилагођена потребама особа које имају потешкоће у кретању, односно којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала.

Завод има и амбуланту, која поседује ЕКГ апарат, као и апарат за мерење шећера у крви и притиска. Завод нема проблем око снабдевања потребним лековима. Када је реч о акутним психичким кризама успешно их третирају у Заводу, а за све озбиљније здравствене проблеме, (не само психичке, већ и физичке природе) лице се најпре упућује у врањски здравствени центар, а одатле, ако је неопходно, у Специјалну затворску болницу у Београду.

РАЗГОВОРИ СА ЗАТЕЧЕНИМ ЛИЦИМА У ПРИТВОРУ

Током разговора са странцима у притвору нико се није жалио на поступање запослених у Заводу, као ни на притворенике са којима деле спаваонице. Наводе да се о правилима кућног реда упознају током боравка у Заводу и то највише преко других притвореника у спаваоници.

Нису имали замерке на исхрану, као ни на доступност лекара. Чим се пожале на неки бол дежурни командири одмах о томе обавесте здравствене раднике у Заводу. Међутим, током разговора са тимом НПМ, једно лице је навело да, током првог лекарског прегледа, није успео лекару да објасни болове које има у пределу ребара, а самим тим није ни добио терапију. На болове се жалио и током разговора са тимом НПМ.

¹³ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 77. став 3 "Сл. гласник РС", бр. 55/2014

¹⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 19.

¹⁵ Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, члан 4. ("Сл. гласник РС", бр. 33/2006 и 13/2016)

¹⁶ Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, члан 6. став 2. ("Сл. гласник РС", бр. 33/2006 и 13/2016)

¹⁷ Препорука Заштитника грађана 12 – 2615 / 10, од 29. децембра 2010. године

Сва лица су као мањкавост навела то што немају контакт са својим адвокатима, односно то што их адвокати, који су им додељени приликом судског поступка, не посећују у Заводу. Једно лице је навело да је пре два месеца упутило молбу судији да му се одобри телефонски позив породици, али да још увек није добио никакав одговор.